

„Kérem Önt, hogy nevemben is üdvözlje magyar tanító-kollégáit és hogy fogadja köszönetemen felül dicsőséges hazájának küldött forró üdvözlőmet.“

Kedves kötelességemnek teszek eleget, amidőn Ada Negri üdvözlését a magyar tanítóságnak és a magyar hazának átadom, mely értékes láncszeme az olasz-magyar kulturális kapcsolatoknak is.

Ada Negri gyönyörűen ívelő életpályát futott be. 1870 február, 3-án született Lodiban. Anyja szegény szövőgyári munkásasszony volt s csak nehézségek árán tudta taníttatni leányát, aki a tanítóképző elvégzése után egy eldugott lombardiai faluban lett tanítónő. Olyan szegénységben élt, hogy könyveket sem vehetett. Nem utazhatott, nem látott soha tengert, nagyvárosokat. Innen, az Isten háta mögül küldözte csodálatosan egyszerű, zengő lírai költeményeit a magányosságról, a havasokról, a télről egy milánói lap szerkesztőségének. Ezek a versek nem keltettek különösebb feltűnést, de mikor a *Végzet* című verseskötete 1892-ben megjelent, a kritika és a közönség nagy elismerésben részesítette és elnyerte vele az irodalmi nagydíjat. A milánói lap meghívta szerkesztőségébe. Később a felső leányiskola irodalomtanárnoje lett és egy gyáros vette feleségül. Egymásután jelentek meg vers- és novellakötetei, melyek közül a *Vespertina* 1931-ben az olasz akadémia Mussolini-díját, *Il dono* című legutóbbi verseskötete pedig 1936-ban Firenze díját nyerte el. E kötet szép címadó versének első magyar fordítását adjuk az alábbiakban dr. Varga Imre fordításában szemelvényként. Ada Negri sokoldalúságára jellemző, hogy franciából is fordított. 1940 novemberében az olasz király és császár az olasz akadémia tagjává nevezte ki, ami a kegyelmes cím viselésére jogosít. Az egyszerű tanítónő kiváló tehetséggel így érte el a legnagyobb megtiszteltetést, melyet egy nagy nemzet legkiválóbb fiainak adhat. Az egész művelt világon ismert költőnő jelenleg Paviában él s előrehaladott kora ellenére is tevékeny szellemi munkásságot fejt ki.

A 72. évét betöltött írónőnek a magyar tanítók legmelegebb üdvözlését küldjük és őszinte szívvel kívánjuk, hogy dicső hazája és a kultúremberiség öröme még sokáig örvendhessen annak a magasztos ajándéknak, melyet csodálatos mélységű költeményében így örökölt meg:

AZ AJÁNDÉK

*A magasztos ajándék, melyet napról-napra
és évről-évre tőled vártam, oh élet,
(és érte, tudod, édesség volt számomra
a sírás is) nem jött meg: még nem jött el.
Minden felpirkadó hajnalon azt mondom: — majd ma; —
minden lenyugvó nappal azt mondom:
— Majd holnap. — Közben áthalad torkolatán
skarlát-vérem folyama:
és talán az ajándék, melyet nyujthatsz, az egyetlen,
mely értékes, oh élet, ez a vér: ez
az ereken a titkos folyam, a pulzusok
verése, a szemekből kiáradó fény; és irántad a szeretet
egyedül azért, mert te vagy az élet.*

Könnyű László

A somogyimegyei analfabétizmus mai arca

Valamely nép műveltségének mérésére elfogadható mértéket felállítani nem tudunk. Sokan a tej-, bor-, gyümölcs-, műtrágya-, szappanfogyasztást,* könyvek és újságok kelendőségét, rádiók, illemhelyek, gépkocsik számát veszik kultúrjelzőnek. Általánosságban szívesen határozzák meg a népiszólók, de különösen az írni-olvasni tudók százalékszámával egy nemzet művelődésének szintjét. „A kultúra fokát az analfabétizmus visszafejlődéséből leolvadni túlhaladott álláspont, naivitás. Az iskolai tudás bizonyos mennyisége meg semmivé sem bizonyítja a kultúra birtoklását...

Ki hiszi még komolyan, hogy az analfabétizmus kiirtása a műveletlenség végét jelenti? ... — kérdi Huizinga *A holnap árnyékában* című munkájában. Bár igazat adunk neki, mégis fenn kell tartanunk azt a felfogásunkat, hogy az analfabétizmus a nemzet kultúrájának egyik jelzője, továbbá, hogy az olvasni és írni nemtudók tehetetel a nemzetnek; legtöbb esetben szűk látókörűk, fogyatékos ismereteik, erkölcsi felfogásuk és érzékük miatt a maguk és a közérdek szempontjából a fejlődés megnehezítői. Ezért aztán teljesen érthető, hogy nincs nemzet, amely egész erejének latbavetésével ne küzdene az analfabétizmus ellen.

Hazánkban a múlt század második felében indult meg a tanköteles koron túliai, 15 évnél idősebb írni-olvasni nemtudók tanítása. Annakidején — az egész országra vonatkozólag — a szervezést és az irányítást az Országos Közművelődési Tanács végezte. Munkáját támogatták a különböző egyesületek, nevezetesen: a közművelődési egyesületek, a vármegyék, városok, községek előljárói, egyházak, tanfelügyelőségek. A munka végzése teljes egészében a tanítószakra hármlott.

Somogy vármegyében 1870-ben a lakosság 50-7%-a nem tudott írni-olvasni. 10 évvel később is volt egy kb. 100—200 lelket számláló község, Kaposgyarmat, „ahol csak egy felnőtt tudott írni-olvasni: a bíró, de ő is csak keveset. Ennek oka, hogy a községnek nincs iskolája, a gyermekek a szomszédos községbe járnak“ (a „Somogy“ című lap híre). 1890-ben az analfabéták %-a már 36,2, 1900-ban 27,1%-ra, 1910-ben 19,9%-ra és 1920-ban 13,4%-ra száll ez a szám. Ez évben egyes járásokra vonatkozólag a számok így alakulnak: tabi járás 12,6%, Kaposvár város 12,8%, nagyatádi járás 12,8%, csurgói járás 13,3%, igali járás 13,9%, barcsi járás 14,7%, marcali járás 16,1%, lengyeltóti járás, kaposvári és szigetvári járás 12,6%. Ez a szám — átlagban — az országos százalékszámnak is megfelel (pl. Sopronban 3,9% és Szabolcs megyében, a nyírádi járásban ekkor 43,1% volt az analfabéta-százalék).

Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint a tanköteles koron túli írni-olvasni nemtudók száma 22823. Ez a megyei összslakosság 6%-a. Ha járásonként vesszük a számítást, akkor a százalékszám így alakul: az igali járásban 4%, a csurgóiban 4,7%, a tabiban 5,1%, a szigetváriban és marcaliban 5,8%, Kaposvár városban 5,9%, a nagyatádi járásban 6,2%, a kaposváriban 6,7%, a barcsiban és lengyeltótiiban 8,6%.

Az 1940. évi állapot szerint — bár a 10 előtti 15 évesek helyett most a 12 évnél idősebbeket vesszük számításba —, az írni-olvasni nemtudók százaléka kedvezőbb: a barcsi járásban 3,9%, csurgóiban 3,3%, az igaliban 3,7%, a kaposváriban 5%, a lengyeltótiiban 3,3%, a marcaliban 4%, a nagyatádiiban 2,6%, a szigetváriban 5,4%, a tabiban 2,9%. A vármegyei átlag 3,8%.

Nézzük meg közelebbről Somogy megye mai analfabétizmusának arcvonásait.

A protestáns analfabéták százaléka az összslakosság 8%-a. Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint az országos százalék 8,4% volt. A somogy megyei protestánsok helyzete itt még az országosnál is 0,4%-kal kedvezőbb. Az 1940. évi adatok hiánya miatt a 10 év előtti adatok szerinti tájékozódást az 1930. évi adatokban kell keresnünk.

Figyelembe kell vennünk, hogy az analfabéták megyei számának 6,5%-a testi vagy lelki fogyatékoságú. Továbbá 16%-a cigány, a 40 évnél idősebbek teszik ki az analfabéta összeg 69%-át.

Ha rövid pillantást vetünk a mai analfabétizmus okaira, akkor a következő magyarázatokkal találkozunk: „Nem volt iskola... messze volt az iskola... elfelejtett... árva volt... beteg volt... szülei pusztán laktak... szülei korán haltak el... szülei nem törődtek vele... otthon kellett a gazdaságban maradnia... csak egy évig járt iskolába... népes volt a család... törvénytelen gyermek... kenyérkereső volt... a világháború miatt... iskolakerülő volt... nem kényszerítették... gyermekkorában beteg volt... menekült... beköltözött... stb.

A gyűjtött adatok érdekességei közé tartozik, hogy az analfabéták között nem kis számmal 80—90 éveseket is találunk. Figyelembe veendő, hogy pl. Babócsán 162, Barcon 135, Nagyabajomban 115, Kéthelyen 90 analfabéta cigány van és még vagy 20 községben közelíti meg az 50-et az analfabéta cigányok száma. Örvendetes, hogy vannak analfabétamentes községek. Ilyen pl. Bize. Feltűnően kevés az írni-olvasni nemtudó — a 70 év előtt teljesen analfabéta Kaposgyarmaton, ahol csak 2 van. Öreglakon és Kisdobszán 3—3, Tótújfalun, Markócon és Csurgóagyarmatonban 4—4 az analfabéták száma.

A felsorakoztatott adatokból a népművelés számára levonhatjuk azt a következtetést, hogy a somogy megyei analfabétizmus képe nem olyan sötét, mint azt a tájékozatlanok, a mindent jobbantudók és sötétenlátók hiszik és mondják. Megállá-

píthatjuk azt is, hogy a 40 évnél idősebb írni-olvasni nemtudókkal tanfolyamok keretében foglalkozni kárbavesztett fáradság és költség, s ezért nem marad egyéb hátra, mint a fiatalabbakkal törődni. De azokból is csak azokkal, akik nem cigányok, nem nyomorékok és fogyatékos szelleműek. Az így maradt szám községenként elenyésző csekély, nem több 2—3 embernél. Ezek is községek szelén. a pusztákon, majorokon élő szegény és igen elfoglalt emberek, akiket rendszeres oktatásra összehozni szinte meddő igyekezet, mert nem sokat használ a hatóság intézkedése, a tanítók rábeszélése. A mostoha viszonyok, a kenyérkereset, az iskolától való nagy távolság, a falusi sötétség, a nagy sár, a cipő- és ruhahiány, emellett lelki okok: — röstelkedés, előítéletek, a falublick gúnyolódása —, igen megnehezítik a munkát. Az 1940—41. évben nagy igyekezet mellett csupán 9 helyen 58 résztvevővel (322 tanóraban) tudtuk megvalósítani az analfabéta-tanfolyamot.

A mai iskolánkivüli népművelésben nálunk az analfabétizmus már kis jelentőségű kérdés, itt a baj gyökerét az 1921. évi beiskoláztatási törvény végrehajtása tépi ki. Addig is azon vagyunk, hogy a leventéket és serdülő leányokat analfabéta-tanfolyamra behozzuk, a katonasághoz került analfabétát írás-olvasás és számolás elemi tudása nélkül haza ne engedjük. Údvös lenne — kedvezőbb viszonyok bekövetkezése után — valamely helyre, pl. majorba, lakatlan gazdasági épületbe, családházba stb. az egész megyéből összegyűjteni nagyobb számú analfabétát, egy-két téli hónapra. Itt azután egésznapos tanítás mellett jó eredményeket lehetne elérni nemcsak az írás-olvasás terén, hanem a lelki és erkölcsi analfabétizmusból is ki lehetne emelni tanulóinkat. Az ilyen újszerű tanfolyam költségei nem tesznek ki többet, mint a vármegyében az analfabéta-tanfolyamokra fordított összeg. Még ezekben az esetekben sem lesz megyénk teljesen mentes az analfabétáktól, mert a gazdasági cselédek vándorlása, a lelki és testi fogyatékoság tovább is szülői lesznek az analfabétizmusnak.

Népművelői tevékenységünk súlypontja már nem erre a munkaterületre esik, mert a népművelés magasabb, jelentőségtelesebb feladatai más téren vannak. Nálunk — miképp az egyéb művelt országokban — az analfabétizmus elleni harc már nyugvópontonra jutott.

Tamás József

Háborús vásár

Miként az igazhívő mohamedán felvesz minden eldobott papirost, mert hátha *Alláh* neve is rajta van, úgy keresi fel az igazi népművelő a sokadalmakat, mert hátha talál valamit, amivel a reá bízott nép sorsát javíthatja.

A magyar gazdasági életnek — évről-évre megismétlődően — három olyan seregszemléje van, amelyekről nem volna szabad elmaradnia egyetlen hivatott népművelőnek sem. Ezek: a tavaszi Tenyészállatvásár, a Nemzetközi Vásár és az ősz: Lakberendező Vásár. Ezek közül a középsőnek — évtizedek óta — május az ideje. Ezidén azonban a szentistváni ünnepekkel kapcsolták össze és a neve is megváltozott. Háborús Vásár lett — ezidén először — a neve.

Minden várakozást felülmúlt a sikere. Másfélezer kiállító az áruknak 393 csoportját állította ki. A látogatók száma — az erős háborús korlátozások dacára — felül volt a millión.

Kilenc baráti és semleges ország nyolc külön pavillonban (Mandszukuó Japán pavillonjában kapott helyet) mutatta be háborús termelését. Egészen különleges látvány volt a vásárnak az orosz hadizsákmány és a repülőkiállítás.

Volt azonban ennek a kiállításnak egy csarnoka, amely egyedül áll a magyar kiállítások történetében és valósággal kényszerít, hogy a magyar népművelők országos folyóiratában, a *Magyar Lélek* hasábjain foglalkozzam vele.

Ez a csarnok az 1940. évi XIII. törvénycikk megvalósítására létesült *Országos Nép- és Családvédelmi Alap* legfőbb végrehajtó szervének: az *Országos Szociális Felügyelőség*nek rendezésében 18 vármegye és város közjóléti szövetkezete háziipari munkájának eredményeit mutatta be. A csarnok bejáratának oldalfalán egy hatjegyű szám szerényen, de mégis sokatmondóan hirdeti, hogy a második évüket élő szövetkezetek máris 138.498 magyar embert juttattak olyan keresethez, amely családi tűzhelyüktől nem tartja őket távol és megizesíti sovány kenyerüket.

De tartsunk rendet és kezdjük vásárlátogatásunkat. A főbejáraton belépve, az idegen nemzetek különálló pavillonjait pillantjuk meg elsőnek. Jobbról — játékos